Катерина
ВАЖНА

Зобов'язання не визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок порушення імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*) у чинному міжнародному праві

У статті розкривається зміст та деякі особливості реалізації обов'язку не визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок порушення державою зобов'язання, яке виникає відповідно до імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*). Висвітлюються окремі аспекти формування вказаного зобов'язання як міжнародно-правового звичаю, а також окремі аспекти кодифікації даного зобов'язання Комісією міжнародного права ООН. Вказується, що обов'язок не визнавати одночасно є наслідком правопорушення, який (наслідок) застосовується до відповідальної держави у рамках реалізації міжнародно-правової відповідальності.

Ключові слова: імперативна норма загального міжнародного права (*jus cogens*), правові наслідки порушення *jus cogens*, міжнародно-протиправне діяння, міжнародний злочин, Комісія міжнародного права ООН, окупація, обов'язок не визнавати правомірним набуття території внаслідок застосування сили чи погрози силою.

The article highlights content and some features of the implementation of the obligation not to recognize as lawful a situation created by a breach by a State of an obligation arising under a peremptory norm of general international law (*jus cogens*). The article also highlights some aspects of the formation of this obligation as customary rule of international law, and some aspects of codification of this obligation by the UN International Law Commission. It is also stated that obligation of non-recognition at the same time considered as a consequence of the breach, and as a consequence is applied to the responsible State in the framework of international legal responsibility.

Keywords: peremptory norm of general international law (*jus cogens*), legal consequences of breaches of *jus cogens*, internationally wrongful act, international crime, the UN International Law Commission, occupation, the duty not to recognize as lawful any territorial acquisition as a result of the use of force or threat of force.

Постановка проблеми. Порушення зобов'язань, що виникають відповідно до імперативних норм загального міжнародного права (*jus cogens*) приводить до виникнення у суб'єктів міжнародного права нових обов'язків, одним з яких є, зокрема, обов'язок не визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок порушення державою зобов'язання, яке виникає відповідно до імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*) (далі – обов'язок не визнавати). Попри важливість даного обов'язку, і незважаючи на те, що обов'язок не визнавати вже давно утвердився у міжнародному звичаєвому праві, досі залишається багато дискусійних питань щодо окремих аспектів змісту і особливостей реалізації обов'язку не визнавати, зокрема: чи обов'язок не визнавати виникає лише у випадку серйозних порушень норм *jus cogens*, чи серйозність у якості порогової вимоги для виникнення обов'язку не визнавати не вимагається чинним міжнародним звичаєвим правом; чи належить обов'язок не визнавати до переліку наслідків порушення норм *jus cogens* (у рамках міжнародно-правової відповідальності держави); які форми

УДК 341.1/8 : 341.018

<https://doi.org/10.36952/uail.2021.2.59-65>

© К. Важна

Катерина ВАЖНА

кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин
Факультету міжнародних відносин Київського національного університету культури і мистецтв

відповідальності можуть застосовуватися до суб'єкта міжнародного права за невиконання обов'язку не визнавати; та ін. Тому важливим залишається завдання кодифікації змісту та особливостей реалізації обов'язку не визнавати.

Аналіз останніх досліджень. У сучасній міжнародно-правовій доктрині фактично відсутні наукові праці, присвячені комплексному або глибокому висвітленню питань щодо змісту, правової природи, особливостей формування і виконання зобов'язання не визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок порушення імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*). Окремі аспекти окресленої проблематики вивчав С. Талмон. Релевантну інформацію знаходимо у документах Комісії міжнародного права ООН, яка вже багато років вивчає окреслені питання.

Постановка завдання. Розкрити зміст, правову природу і особливості реалізації зобов'язання не визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок порушення імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*).

Виклад основного матеріалу. Зміст зобов'язання не визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок порушення імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*) відповідно до чинного міжнародного права (далі – МП) з 2015 р. досліджується Комісією міжнародного права ООН (далі – КМП або Комісія) у рамках вивчення ширшої теми – «Імперативні норми загального міжнародного права (*jus cogens*)» [1, р. 141-142]. Спеціальний доповідач із вказаної теми пан Діре Тладі (Dire Tladi) з 2016 р. по 2019 р. подав на розгляд Комісії чотири доповіді. На основі четвертої доповіді (після її розгляду і прийняття у попередньому порядку Редакційним комітетом), Комісія 31 травня 2019 р. прийняла у першому читанні *Текст проектів висновків щодо імперативних норм загального міжнародного права (jus cogens)*, а 5-7 серпня 2019 р. Комісія прийняла коментарі до вищезазначених проектів висновків [1, para. 50-53; 2, para. 91-93].

Текст проектів висновків щодо імперативних норм загального міжнародного права (jus cogens), був прийнятий у 2019 р. Комісією міжнародного права ООН під назвою «Імперативні норми загального міжнародного права (*jus cogens*)» (далі – *Проекти висновків 2019 р.*) [1, р. 142]. За сферою охоплення даний документ стосується ідентифікації та правових наслідків імперативних норм загального міжнародного права (*jus cogens*) [1, conclusion 1].

Відповідно до висновку 2 *Проектів висновків 2019 р.*, «імперативна норма загального міжнародного права (*jus cogens*) є нормою, яка приймається і визнається міжнародним співтовариством держав у цілому як норма, відхилення від якої неприпустиме і яка може бути змінена лише наступною нормою загального міжнародного права (*jus cogens*), яка носить такий же характер» [1, р. 142-147]. Наведене визначення імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*) (далі – імперативна норма або *jus cogens*) базується на ст. 53 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р., проте, містить відповідні зміни, які дозволяють врахувати контекст і сферу охоплення *Проектів висновків 2019 р.* Зокрема, у визначенні *Проектів висновків 2019 р.* відтворено лише друге речення ст. 53 Віденської конвенції 1969 р. [1, р. 148-149].

Щодо характеру *jus cogens*, то у проекті висновку 3 (*Проектів висновків 2019 р.*) вказується, що «імперативні норми загального міжнародного права (*jus cogens*) відображають і захищають основоположні цінності міжнародного співтовариства, за ієрархією знаходяться вище інших норм міжнародного права та є універсально застосовними» [1, р. 142]. Ці норми мають обов'язкову силу для всіх суб'єктів МП, яким вони адресовані [1, р. 155-156].

Одним з особливих правових наслідків порушення норм *jus cogens* Комісія вказала зобов'язання держав не визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок серйозного порушення імперативної норми (далі – *обов'язок не визнавати*). Так, у проекті висновку 19, п. 2 (*Проектів висновків 2019 р.*) вказується, що «жодна держава не визнає правомірною ситуацію, що склалася внаслідок серйозного порушення державою зобов'язання, яке виникає відповідно до імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*), а також не надає допомогу або сприяння у збереженні такої ситуації» [1, р. 146].

Отже, правило, що міститься у п. 2 проекту висновку 19 (*Проектів висновків 2019 р.*) містить два окремих зобов'язання. У своєму коментарі до проекту висновку 19, КМП наголошує, що «хоча вказані два обов'язки є окремими і різними обов'язками, вони пов'язані у тому значенні, що обов'язок не надавати допомоги є логічним наслідком обов'язку не визнавати правомірною ситуацію». Обов'язки не визнавати правомірною ситуацію і не надавати допомоги є негативними обов'язками, адже вказані обов'язки не вимагають від держав активних дій, і вимагають лише утримуватися від вказаних дій. Тому Комісія припустила, що обов'язки, викладені у п. 2 проекту висновку 19, є менш обтяжливими.

Проект висновку 19, п. 2 (*Проектів висновків 2019 р.*) ґрунтується на ст. 41, п. 2 *Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р.* [3] Комісія наголошує, що у контексті питання міжнародно-правової відповідальності держави, проект висновку 19 у п. 2 стосується лише «додаткових наслідків», що виникають у результаті серйозних порушень норм *jus cogens* [1, р. 194].

Уже у 2001 р. Комісія міжнародного права ООН визнала, що *обов'язки не визнавати* і не надавати допомогу є частиною звичаєвого МП [3, с. 139-140, параграфи 6, 11-12; 1, р. 196]. Для встановлення того, що *обов'язок не визнавати* є частиною звичаєвого МП, Комісія посилається на рішення Міжнародного Суду ООН (далі – МС ООН), рішення Ради Безпеки ООН, резолюції Генеральної Асамблеї ООН, практику держав, у т.ч. рішення національних судових органів [3, с. 139, параграф 6; 4, р. 260; 1, р. 197].

У своєму консультативному висновку 1971 р. у справі *Про правові наслідки для держав, спричинені триваючою присутністю Південної Африки в Намібії (Південно-Західна Африка) всупереч резолюції 276 (1970) Ради Безпеки ООН* (далі – *Консультативний висновок про Намібію*), Міжнародний Суд ООН постановив, що присутність Південної Африки в Намібії є незаконною і що держави-учасниці ООН зобов'язані утримуватися від будь-яких дій і, зокрема, будь-яких угод з урядом Південної Африки, які можуть означати визнання законною присутності та здійснення адміністративного управління Південною Африкою [4, para. 111; 5, р. 101]. МС ООН постановив, що на третіх державах лежить зобов'язання «визнати незаконність і недійсність триваючої присутності Південної Африки» [4, para. 119; 1, р. 197]. Суд також нагадав, що «кваліфікація ситуації як незаконної сама по собі не означає її усунення» [4, para. 111].

У своєму консультативному висновку 2004 р. у справі *Про правові наслідки будівництва стіни на окупованій Палестинській території* (далі – *Консультативний висновок про Стіну*) Міжнародний Суд ООН вказав, що будівництво окупаційною владою Ізраїлю стіни на окупованій Палестинській території, включаючи всередині території та навколо Східного Єрусалиму, а також пов'язаний з цим режим суперечать міжнародному праву. Суд постановив, що Ізраїль порушив певні зобов'язання *erga omnes*, включаючи зобов'язання поважати право палестинського народу на самовизначення, деякі норми гуманітарного права, які стосуються збройних конфліктів і які є основоположними для поваги людської особистості та елементарних міркувань людяності, а також порушив ст. 1, спільну для чотирьох Женевських конвенцій [5, р. 100]. МС ООН постановив (параграф 159.): «Враховуючи характер і важливість прав та обов'язків, що розглядаються, Суд вважає, що всі держави зобов'язані не визнавати незаконну ситуацію, яка склалася внаслідок будівництва стіни на окупованій Палестинській території, включаючи всередині території та навколо Східного Єрусалиму. Вони також зобов'язані не надавати допомогу або сприяння у збереженні ситуації, створеної таким будівництвом» [6, para. 159; 5, р. 100; 1, р. 197]. Це був другий раз, коли МС ООН визнав, що держави зобов'язані не визнавати незаконну ситуацію [5, р. 101].

У *Консультативному висновку про Стіну* Міжнародний Суд ООН також підтвердив, що зобов'язання «не визнавати законним» («not to recognize as legal») набуття території внаслідок погрози застосування сили відображає звичаєве міжнародне право (параграф 87). Цей висновок Суд підкріпив довгим переліком декларацій та інших інструментів, починаючи з Проекту Декларації про права та обов'язки держав 1949 р., який у ст. 11 передбачає, що «кожна держава зобов'язана утримуватися від визнання будь-якого територіального набуття іншою державою» в порушення заборони погрози або застосування сили [5, р. 102-103].

Рада Безпеки ООН у Резолюції 276 (1970) від 30 січня 1970 р. визнала існування у держав обов'язку не визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок порушення права на самовизначення і порушення заборони апартеїду. Зобов'язання не визнавати дій, які порушують обов'язки, що виникають відповідно до імперативних норм щодо права на самовизначення і заборони апартеїду, зустрічається також у резолюціях *Генеральної Асамблеї ООН*. Зокрема, Резолюція 3411 D (XXX) від 28 листопада 1975 р. (параграф 3) закликає не визнавати бантустанови (англ. Bantustans), створені Південною Африкою для сприяння апартеїду в порушення права на самовизначення [1, р. 197]. *Практика держав* також знає численні приклади індивідуального та колективного невизнання ситуацій, що склалися внаслідок серйозного порушення заборони застосування сили та інших зобов'язань *jus cogens* [5, р. 101-102; 3, с. 139, параграф 6]. Зокрема, КМП ООН посилається на випадок, коли Палата лордів Сполученого Королівства у справі *Kuwait Airways Corporation v. Iraqi Airways Company and Others* відмовилася визнати юридичну силу за діями, вчиненими у результаті вторгнення Іраку в Кувейт, оскільки це було порушенням норми *jus cogens*, яка стосується застосування сили [1, р. 196-197].

Комісія міжнародного права ООН вказує, що *принцип*, відповідно до якого набуття території за допомогою застосування сили є недейсним і не повинне визнаватися, знайшов чітке вираження під час маньчжурської кризи 1931-1932 рр., коли виконувач на той час обов'язків державного секретаря Генрі Стімсон заявив, що Сполучені Штати Америки разом з переважною більшістю держав-учасниць Ліги Націй не можуть «ні допустити законність будь-якої ситуації *de facto*, ні ... визнати будь-який договір або угоду, укладені між цими урядами або їх представниками, які можуть стосуватися ... суверенітету, незалежності або територіальної чи адміністративної цілісності Китайської Республіки, ... [ні] визнати будь-яку ситуацію, договір або угоду, які можуть стати результатом використання і застосування

засобів у порушення домовленостей і зобов'язань за Паризьким пактом від 27 серпня 1928 р.» [3, с. 139, параграф 6]

На думку Комісії, у Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співпраці між державами відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй, вищевказаний принцип підтверджується: «у ній недвозначно вказується, що держави не визнають у якості правомірного будь-яке набуття території в результаті застосування сили». Як заявив МС ООН у своєму рішенні у *Справі щодо військової та воєнізованої діяльності в Нікарагуа та проти неї (Нікарагуа проти Сполучених Штатів Америки)*, одноголосна згода держав з цією заявою «може бути витлумачена як визнання дієвості правила або комплексу правил, які декларуються в резолюції» [3, с. 139, параграф 6].

Хоча обов'язок не визнавати вже закріпився в міжнародному праві, КМП у своєму коментарі до проекту висновку 19 (*Проектів висновків 2019 р.*) наголошує, що даний обов'язок не може реалізовуватися таким чином, щоб наносити шкоду населенню, інтереси якого зачіпаються, та позбавляти таке населення будь-яких переваг, що випливають із міжнародного співробітництва. [1, р. 197]. У *Консультативному висновку про Намібію* Міжнародний Суд ООН заявив, що наслідки невизнання не повинні негативно впливати на населення, інтереси якого зачіпаються, або ставити його у невідгідне становище, і, отже, такі пов'язані з цивільним населенням дії, як реєстрація народження, смерті і шлюбу, повинні бути визнані незважаючи на порушення¹ [4, para. 125; 1, р. 197].

У своєму Коментарі до *Проектів висновків редакції 2019 р.* КМП окремо наголошує, що зобов'язання, які містяться у проекті висновку 19 (у т.ч. обов'язок не визнавати), застосовуються лише до серйозних порушень імперативних норм загального міжнародного права (*jus cogens*). Відповідно до п. 3 проекту висновку 19, порушення є *серйозним*, «якщо воно пов'язане з грубим або систематичним невиконанням цього зобов'язання відповідальною державою» [1, р. 145-146]. Наведене визначення було взято Комісією з п. 2 ст. 40 *Статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 р.* [3]

У межах роботи Комісії на її сімдесят першій сесії (2019 р.) було висловлено думку про доцільність виключити слово «серйозного» із тексту проекту висновку 19, зокрема, оскільки виконання зобов'язання не визнавати правомірність і не надавати допомогу не є *обтяжливими* [1, р. 197].

У попередній редакції тексту *Проектів висновків*, які були прийняті Комісією у 2018 р. на її сімдесятій сесії, правила щодо обов'язків не визнавати і не надавати допомогу були прописані в окремому висновку під номером 21 і мали формулювання, яке дещо відрізнялося від формулювання цих правил у редакції 2019 р. [2, р. 226] Важливою відмінністю формулювання правила щодо обов'язку не визнавати є відсутність слова «серйозного» (перед словом «порушення») у редакції тексту 2018 р.: «Держави зобов'язані не визнавати правомірною ситуацію, що склалася у результаті порушення імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*)» (проект висновку 21, п. 1) [2, р. 226].

У Коментарі КМП до тексту *Проектів висновків 2018 р.*, зазначається: «Спеціальний доповідач зауважив також, що ... проект висновку 21 не обмежується «серйозними» порушеннями, оскільки обов'язок не визнавати і не надавати допомогу ґрунтується на імперативності норми, а не на серйозності порушення. У зв'язку з цим він підкреслив, що в консультативних висновках у справах *Про Намібію*² і *Про Стіну*³ не вказується на серйозність у якості порогової вимоги для виникнення обов'язку не визнавати або не надавати допомогу. Окрім цього, оскільки цей обов'язок, на відміну від обов'язку співпрацювати, не вимагає позитивних дій, і, таким чином, є менш обтяжливим, таке зниження порогу є виправданим» [2, para. 108].

На нашу думку, внесення до тексту проекту висновку 19 п. 2 (*Проектів висновків 2019 р.*) слова «серйозного» перед словом «порушення» (та, відповідно, включення третього пункту до тексту проекту висновку 19), може ускладнити (зокрема, затягнути у часі) виконання обов'язку не визнавати, ускладнити застосування заходів примусу та відповідальності до держави, яка порушила норму *jus cogens*, а також може надати суб'єктам МП можливість уникнути виконання обов'язку не визнавати, що може бути пов'язано із складнощами доведення систематичності або грубого характеру порушення норм *jus cogens* у кожному окремому випадку.

Обов'язок не визнавати розглядається Комісією як особливий «додатковий» правовий наслідок, що виникає у результаті порушення державою зобов'язання, що виникає з норми *jus cogens* [1, р. 194].

¹ «...the consequences of non-recognition should not negatively affect or disadvantage the affected population and, consequently, that acts related to the civilian population, such as registration of births, deaths and marriages, ought to be recognized notwithstanding the breach» [4, para. 125; 1, р. 197].

² Див.: The International Court of Justice, *Advisory Opinion of 21 June 1971*, Case: Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970).

³ Див.: The International Court of Justice, *Advisory Opinion of 9 July 2004*, Case: Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory.

У *Проектах висновків 2019 р.* вказано, що проект висновку 19 не впливає на інші наслідки у контексті міжнародно-правової відповідальності, які (наслідки) можуть виникнути для відповідальної держави відповідно до МП у результаті серйозного порушення такою державою зобов'язання, що виникає з імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*) (п. 4 проекту висновку 19) [1, р. 146]. У коментарі до проекту висновку 19 КМП вказує: «Хоча у даному проекті висновків такі інші наслідки відповідальності не розглядаються, вони продовжують застосовуватися». Одночасно Комісія робить посилання до форм відповідальності («інших наслідків відповідальності»), передбачених у Частині другій *Статей про відповідальність держав за міжнародно протиправні діяння 2001 р.* [1, р. 198; 1] Актуальним залишається питання щодо встановлення змісту відповідальності суб'єкта МП за невиконання власне обов'язку не визнавати. Міжнародно-правова практика з даного питання поки-що відсутня.

Висновки. Зобов'язання, відповідно до якого держави не можуть визнавати правомірною ситуацію, що склалася внаслідок серйозного порушення державою зобов'язання, яке виникає відповідно до імперативної норми загального міжнародного права (*jus cogens*), уже закріпилося у чинному звичаєвому МП. Початково формування звичаєвої норми МП, що закріплює обов'язок не визнавати, відбулося у результаті практики невизнання правомірності набуття території внаслідок застосування сили чи погрози силою, а також у зв'язку із порушеннями зобов'язання поважати право народів на самовизначення, порушення заборони апартеїду, порушення норм міжнародного гуманітарного права, які стосуються збройних конфліктів.

Комісія міжнародного права ООН досліджує зміст обов'язку не визнавати з 2015 р. У *Тексті проектів висновків щодо імперативних норм загального міжнародного права (jus cogens)*, який був прийнятий Комісією у 2019 р. під назвою «Імперативні норми загального міжнародного права (*jus cogens*)», Комісія здійснила спробу кодифікувати звичаєву норму, що встановлює обов'язок не визнавати, у проекті висновку під номером 19.

Встановлення Комісією змісту даної звичаєвої норми є надзвичайно важливим кроком вперед у сфері протидії міжнародним злочинам та у сфері міжнародно-правової відповідальності за порушення норм *jus cogens*. Проте, деякі питання, пов'язані зі змістом і особливостями реалізації обов'язку не визнавати, все ще потребують подальшого вивчення й уточнення. Зокрема, дискусійним, на наш погляд, залишається питання доцільності внесення/виключення до проекту висновку 19 (*Проектів висновків 2019 р.*) слова «серйозного» перед словом «порушення». У даному контексті важливо врахувати позицію Міжнародного Суду ООН, який у своїх рішеннях не вказував на «серйозність» порушення у якості порогової вимоги для виникнення обов'язку не визнавати. У 2018 р. Спеціальний доповідач Комісії міжнародного права ООН із даної теми вказав, що обов'язок не визнавати не обмежується «серйозними» порушеннями, оскільки ґрунтується на імперативності норми, а не на серйозності порушення. На нашу думку, внесення до тексту проекту висновку 19 п. 2 (*Проектів висновків 2019 р.*) слова «серйозного» перед словом «порушення» (та, відповідно, включення третього пункту до тексту проекту висновку 19), може ускладнити (зокрема, затягнути у часі) виконання обов'язку не визнавати.

Із виконанням обов'язку не визнавати пов'язане ще одне важливе питання, на яке Комісія окремо звернула увагу у своєму коментарі до *Проектів висновків 2019 р.*, проте, поки-що не включила у вигляді міжнародно-правової норми в сам проект. Йдеться про зобов'язання, відповідно до якого наслідки виконання обов'язку не визнавати не повинні негативно впливати на населення, інтереси якого зачіпаються, або ставити таке населення у невідгідне становище, позбавляючи будь-яких переваг, що випливають з міжнародного співробітництва. Одним із проявів даного правила є те, що такі пов'язані із цивільним населенням дії, як реєстрація народження, смерті і шлюбу, повинні бути визнані незважаючи на порушення. Тому важливим залишається завдання кодифікації правових наслідків виконання обов'язку не визнавати на цивільне населення, інтереси якого зачіпаються.

Відповідно до *Проектів висновків 2019 р.*, обов'язок не визнавати розглядається як особливий додатковий правовий наслідок (поряд з іншими формами міжнародно-правової відповідальності) за порушення норм *jus cogens*.

Актуальним залишається питання щодо встановлення змісту відповідальності суб'єкта МП за невиконання власне обов'язку не визнавати. Міжнародно-правова практика з даного питання поки-що відсутня.

1. Text of the draft conclusions on peremptory norms of general international law (*jus cogens*) and commentaries thereto / Report on the work of the seventy-first session (2019), A/74/10 [Electronic resource] // Website of the International Law Commission. – Access mode : <https://legal.un.org/docs/?path=../ilc/reports/2019/english/chp5.pdf&lang=EFSRAC>

2. Peremptory norms of general international law (jus cogens) / Report on the work of the seventieth session (2018), A/73/10 [Electronic resource] // Website of the International Law Commission. – Access mode : <https://legal.un.org/docs/?path=../ilc/reports/2018/english/chp8.pdf&lang=EF5RAC>

3. Тексты проектов статей об ответственности государств за международно-противоправные деяния с комментариями к ним / Ежегодник Комиссии международного права 2001, Том II, Ч. 2 (A/CN.4/SER. A/2001/Add.1 (Part 2)) [Электронный ресурс] // Официальный сайт ООН. – Режим доступа : http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/russian/ilc_2001_v2_p2.pdf

4. Legal Consequences for States of the Continued Presence of South Africa in Namibia (South West Africa) notwithstanding Security Council Resolution 276 (1970) [Electronic resource] // Website of the International Court of Justice. – Access mode : <https://www.icj-cij.org/en/case/53>

5. Talmon S. The Duty Not to 'Recognize as Lawful' a Situation Created by the Illegal Use of Force or Other Serious Breaches of a Jus Cogens Obligation: An Obligation without Real Substance? / Stefan Talmon // The Fundamental Rules of the International Legal Order: "Jus Cogens" and Obligations "Erga Omnes" / [ed. by Christian Tomuschat, Jean Marc Thouvenin]. – Leiden / Boston: BRILL, Martinus Nijhoff Publishers, 2006. – P. 99-125.

6. Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory [Electronic resource] // Website of the International Court of Justice. – Access mode : <https://www.icj-cij.org/en/case/131>

Summary

The obligation not to recognize as lawful the situation which has arisen as a result of violation of the peremptory norm of the general international law (jus cogens) in the current international law

The content and legal nature of the *duty not to recognize as lawful a situation created by a breach by a State of an obligation arising under a peremptory norm of general international law (jus cogens)* (hereinafter referred to as – *the duty of non-recognition*) since 2015 are studied by the UN International Law Commission (hereinafter referred to as – ILC or Commission) as part of studying and codification of the issue of the identification and legal consequences of jus cogens norms. As a norm of international law, *the duty of non-recognition* is formulated in the *Text of the draft conclusions on peremptory norms of general international law (jus cogens)*, adopted by the Commission on first reading in 2019 and named «*Peremptory norms of general international law (jus cogens)*» (hereinafter referred to as – *Draft conclusions 2019*).

ILC had recognized that *the duty of non-recognition* enjoyed a customary international law status. Evidence of this Commission finds in decisions of the UN International Court of Justice, in resolutions of the UN Security Council and UN General Assembly, in the practice of States, including in decisions of national courts. The Commission attempted to codify the customary rule establishing *the duty of non-recognition* in draft conclusion under number 19 of *Draft conclusions 2019*. Clarification of the content of this customary norm by the Commission is an extremely important step forward in the field of combating international crimes and in the field of international legal responsibility for breaches of jus cogens.

Thus, in paragraph 2 of draft conclusion 19 of *Draft conclusions 2019* stated that «*No State shall recognize as lawful a situation created by a serious breach by a State of an obligation arising under a peremptory norm of general international law (jus cogens)...*». The Commission considers that *the duty of non-recognition* require States to refrain from acting and thus is less onerous.

Some issues related to the content and specifics of *the duty of non-recognition* are still need to be further studied and clarified. In particular, the question of the expediency of adding/exclusion the word «serious» before the word «breaches» to draft conclusion 19 (*Draft conclusions 2019*) remains debatable. In this context, it is important to take into account the position of the International Court of Justice, which in its decisions did not indicate the «seriousness» of the breach as a threshold requirement for the occurrence of *the duty of non-recognition*. In 2018, the Special Rapporteur of the Commission on this topic pointed out that *the duty of non-recognition* not limited to «serious» breaches, since this duty bases on the peremptoriness of the norm and not the seriousness of its breach. Within the work of the Commission at its seventy-first session (2019) a view was expressed that the word «serious» should be omitted from the text of draft conclusion 19, inter alia, since *the duty of non-recognition* is not onerous. The theses conclude that adding the word «serious» before the word «breaches» to the text of draft conclusion 19 para. 2 (*Draft conclusions 2019*) (and adding a third paragraph to the text of draft conclusion 19), may complicate (in particular, delay in time) the performance of *the duty of non-recognition*.

In its commentary on the *Draft conclusions 2019* the Commission paid special attention to another important issue, related to *the duty of non-recognition*, however, the Commission has not yet included this issue as a rule in the draft. It is an obligation under which the consequences of non-recognition should not negatively affect

or disadvantage the affected population and, consequently, acts related to the civilian population, such as registration of births, deaths and marriages, ought to be recognized notwithstanding the breach. Therefore, the task of codifying the legal consequences of *the duty of non-recognition* for the affected civilian population remains important.

According to the *Draft conclusions 2019*, *the duty of non-recognition* is also treated as a particular additional legal consequence, which arises from breach of *jus cogens* and does not affect other consequences in the context of international legal responsibility of state, which (consequences) may arise under international law as a result of such a breach. The question of clarifying the content of the responsibility of a subject of international law for non-fulfillment of the duty of non-recognition remains relevant. International legal practice on this issue is still quite absent.